

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անցնող Մայիսի սկիզբը, Ազգիս Ընդհանրական Հայրապետ Նորին Ս. Օծուծին Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս բաղձանք յայտնած էր այցելելու Ս. Երկիր, թէ՛ յուստ եւ յերկրպագութիւն Տնօրինական Սրբաւայրերու եւ թէ մօտէն հետաքրքրուելու համար Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան ընթացիկ աշխատանքներով, որոնց ծախսերէն մեզի բաժին ինկածը հոգալու համար կազմուած Համազգային Ֆանձնախումբին նախագահութիւնը ստանձնած է։ Եւ իրրեւ այցելութեան թուական կը յիշուէր Յունիսի առաջին շաբաթը։ Կարգ մը պարագաներ սակայն հարկադրեցին Վեհափառը քանի մը ամիսով յետաձգել իր այս պատմական այցելութիւնը։ Եւ երբ վերջապէս Սեպտեմբերի վերջերը որոշուեցաւ Վեհին Յորդանան ժամանումի թուականը (12 Հոկտ.), Սաղիմահայութիւնը, իր բոլոր խաւերով ու հոսանքներով, ամիսներու անձկագին սպասումէն ետք սկսաւ ապրիլ անպատում բերկրանքի օրեր Վերջապէս ինքն ալ բախտը պիտի ունենար վայելելու Վեհին օրհնաբեր ներկայութիւնը, ինչպէս ասկէ առաջ ունեցան արտասահմանի հայահոծ գաղութներէն շատեր։ Այստեղ կ'արժէ յիշել թէ 1651ին, Վիլիպպոս Ալբակիցի Կաթողիկոսի տուած այցելութենէն ի վեր առաջին անգամն էր որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս մը կ'այցելէր Սուրբ Երկիր։ Վեհ. Հայրապետը 1956ին, իր արտասահման կատարած առաջին ուղևորութեան ընթացքին, թէեւ մտադիր էր այցի գալու Երուսաղէմ, սակայն Միջին Արեւելքի քաղաքական անկայուն վիճակը արգելք հանդիսացած էր Վեհափառի այդ գեղեցիկ բաղձանքի իրագործումին։

Վեհափառի ժամանումը կանխող եօթնակի ընթացքին, անօրինակ եռուզեռ մը ծայր տուաւ Վանքի աւագ դրան մօտ եւ հնադարեան կամարներուն ներքեւ։ Ներկ, մարրութիւն, ծեփերու եւ շինուածական այլ մանր-մուկ նորոգութիւններ Պատրիարքարանէն ներս, անոր մուտքին, սանդուղներու երկայնքին եւ եկեղեցւոյ գաւիթը։ Ապա ձեռնարկուեցաւ Մայր Տաճարի զարդարման, բիւրեղեայ ջահերով, գոյնզգոյն ու փաւրիլուն հարիւրաւոր արծաթեայ կանթնդներով, խաչերով, մոմերով ու ծաղիկներով։ Աւագ խորանին երկու կողմերը կառուցուեցան արուեստական գեղատիպ խորաններ։ Մայր Տաճարը այսպէս պերճափայլ հանդերձանքով պատրաստ եղաւ արժանաւորապէս ընդունելու Հայց. Եկեղեցւոյ արժանընտիր ու առաքելատիպ իշխանաւորը։ Իսկ Վանքի դռնէն դուրս, Պատրիարքարանի եւ հանդիպակաց կամարներու մուտքերուն կանգնուեցան յաղթական կամարներ, արաբական դրօշի գոյները (կարմիր, սև, ճերմակ եւ կանաչ) կրող կերպաներով զարդարուն ու «բարի գալուստ շատ սիրելի Վեհափառին» վերտառութեամբ։ Կամարներուն վրայ գետեղուեցան Ն. Վեհ. Հիւսէյն Քազաւորին եւ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Կաթողիկոսին մեծադիր նկարները։ Դրուեցան նաեւ ելքատրական լոյսերու բազմաթիւ շարաններ, որոնք ամէն գիշեր Վանքի դրան հրապարակը կը վերածէին երփներանգ, փաւրիլուն ու ակնախտիլ լոյսերու ծովի մը։ Իսկ արմաւենիի ոստեր ծածկեցին գորշ մերկութիւնը Վանքի արտաքին պատերուն։ Այս բոլոր զարդարանքները մնացին մինչեւ Վեհին մեկնումը։ Իսկ ետքէն Վեհափառի ժամանման նախօրեակին՝ կամարներուն վրայի նկարները փոխանակուեցան Վեհ. Քազաւորը (մէջտեղ) եւ գոյգ Վեհափառները (երկու կողմերուն) ներկայացնող ոսկեայ շրջանակով նկարներու։

* * *

Ն. Ս. Օծուծին Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, Իր շրախումբով, որ կը բաղկանար Գերշ. Տ. Հայկազուն Արքեպս. Արքահամեանէ, Հոգշ. Տ. Արսէն Վրդ. Պէրպէրեանէ եւ ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեանէ, Յորդանանի մայրա-

քաղաք Ամման հասա Շր. 12 Հոկտ.ի զիշերուան ժամը 11.20ին: Վեհ. Հայրապետը կուգար Լոնտոնէն, ուր հիւրը եղած էր Անկլիքական եկեղեցւոյ պետ Բամսէյ Արքեպսին: Նոյն օրանաւով Վեհափառին հետն էին նաև Գերշ. Տ. Սիրն Արքեպս. Սանուկեան, Լոս-Անջելոսի Հայոց Հիւս. Սմբրիկայի, Գերշ. Տ. Թորգոմ Եպս. Մանուկեան, Եռաջնորդ Հայոց Գալիֆորնիոյ եւ Պր. Ճան Քիրքքեան, Գալիֆորնիոյ Թեմական ժողովի Լոննապետը:

Օղակայանին մէջ Վեհափառ Հայրապետը եւ իր հետևորդները ընդունուեցան Պետութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ, զլիաւորութեամբ Ամմանի Քաղաքապետին, շրջապատուած քաղաքի փոխ-հրամանատարէն, ոստիկանապետէն եւ Լրտարին ու ներքին Դործոց Նախարարութեան ներկայացուցիչներէն:

Օրանաւէն իջած պահուն Ամնն. Տ. Եղիշէ Արքեպս., Պատրիարք Հայոց Երուսաղէմի, շրջապատուած Միաբանութեան անդամներէն եւ պետութեան ներկայացուցիչներէն, եղբայրական ողջագոյրումով ընդունեց Վեհափառ հիւրը եւ ներկայացուց աւանդական հացն ու աղը, խնդրելով որ օրհնէ զանոնք: Նոյն Ս. Օծութիւնը օրհնեց հացն ու աղը, ձեռնուեցաւ պետական անձնաւորութիւններու հետ եւ ժողովուրդի

Պետական ներկայացուցիչները Վեհ. հիւրին հետ, Էլ-Օրսոն պանդոկին մէջ:

խուռն բազմութեան ծափերուն մէջ ուղղուեցաւ օղակայանի ընդունելութեան սրահը: Ապա ժողովրդային մեծ ոգևորութեան եւ խանդավառութեան մէջ, Ն. Ս. Օծութիւնը թողուց օղակայանը եւ Թագաւորին կողմէ տրամադրուած յատուկ ինքնաշարժով ուղղուեցաւ Էլ-Օրսոն պանդոկը: Հոն, Ամմանի Վսեմափայլ Կառավարիչը քարի զալուտի խօսքը ուղղեց Ն. Ս. Օծութեան եւ մաղթանքներ քրաւ անոր շնորհաբեր աջակցութեան համար: Ն. Վսեմութիւնը աւելցուց. «Օրհնուած այս երկրին մէջ, մենք կ'ուզենք որ ամէն մարդ ապրի խաղաղ եւ ազատ, առանց խտրութեան ազգի եւ կրօնի. միակ տարբերութիւնը որ կայ բրիտանականի եւ իսլամին միջեւ այն է, որ մին եկեղեցի կ'երթայ աղօթելու, իսկ միւսը մզկիթ»:

Վեհափառ Կաթողիկոսը գիշերեց էլ - Օրտոն պանդոկին մէջ: Յաջորդ օր, Կիրակի կէսօրէ առաջ, Ամեն. Պատրիարք Հօր եւ Սրբազան Հայրերու ընկերակցութեամբ, այցելեց Թագաւորական պալատ եւ ստորագրեց պատուոյ տոմարին մէջ:

Կէսօրուան ժամը 1.30ին մեծ շքերթով, մասնակցութեամբ Ամմանի ժողովուրդին եւ օտար հիւրերուն, Վեհափառ Հայրապետը եւ Ամեն. Սրբազան Պատրիարքը, Թագաւորական ինքնաշարժով, մոթոռ սիկէզներով եւ ոստիկանական ու զինուորական պատիւներով եւ յիսունէ աւելի ինքնաշարժերու շրախումբով, Ամմանէն մեկնեցաւ Ս. Երուսաղէմ: Ճամբու կէսին, Ռորդանանի կամուրջին վրայ, Վեհափառ Հայրապետը ողջունեցաւ Երուսաղէմի Մոթառարրըֆին եւ Ոստիկանապետին կողմէ, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմէն յիսունէ աւելի ինքնաշարժերով եկած խանդավառ հայ ներկայացուցիչներէ:

Երուսաղէմի Յունաց Ամեն. Պատրիարք, Վսեմ. Կառավարիչը եւ Բանակի Հրամանատարը Վեհափառին շուրջ:

Բարի գալուստի պաշտօնական խօսքէն վերջ, ինքնաշարժներու թափօրը սկսաւ յառաջանալ դէպի Երուսաղէմ: Ժամը 3ին, Հայոց Վանքին կից Դաւթի դրան դիմաց, Վեհափառ Հայրապետը իջաւ ինքնաշարժէն, զգեստաւորուեցաւ եւ զլուխը անցաւ մեծահանդէս թափօրին, կազմուած զգեստաւորուած Արքեպիսկոպոսներէ, Եպիսկոպոսներէ, Վարդապետներէ եւ Ընծայարանի ու Ժառանգաւորաց սաներէ: «Որ զխորհուրդ քո գալստեան» շարականի երգեցողութեամբ, պատկառելի թափօրը շարժեցաւ դէպի վանքի աւագ դուռը, բազմահազար ժողովուրդի երջանիկ եւ հրճուագին խանդավառութեան մէջէն: Քաղաքիս երեք Որիթիւններու արիւնիքը պատուի կեցած էին ճամբուն երկու կողմերը: Վեհափառը ամպհովանիի տակ եւ գորգապատ ճամբաներէն անցնելով հասաւ մինչեւ աւագ դուռը, ուր իրեն բարի գալուստի եկած էին քրիստոնեայ բոլոր յարանուանութեանց ներկայացուցիչները: Մովածաւալ բազմութիւնը իր ուրախու-

թիւնը արտայայտեց աղանիւններ թռցնելով Վեհափառ ողջունեց պատուոյ պահակախումբը եւ մօրթուած ոչխարներու արեան վրայէն մուտք գործեց Ս. Յակոբայ գաւիթը:

Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարը զգեցած էր տօնական օրերու յատուկ իր փառքն ու շքեղութիւնը եւ անգամ մը եւս կը պայծառանայ երբ Վեհափառ Կաթողիկոսը կը մօտենար Դիւանդրի Ս. Սեղանին, կատարելու իր ուխտը:

«Հրաշափառ»ի երգեցողութեամբ թափօրը ուղղուեցաւ դէպի աւագ խորան: Ապա Ամեն. Պատրիարք Սրբազանը բարի գալուստի խօսքը արտասանեց: Վեհափառ Հայրապետը յայտնեց իր սրտագին ուրախութիւնը երուսաղէմ գտնուելուն համար, եւ շնորհակալութիւնը բոլորին: Օրհնեց Հաշիմական Տունը եւ աղօթեց Նորին Վեհափառութիւն Հիւսէյն Թագաւորի արեւշատութեան եւ յաջողութեան համար:

Ժողովուրդի խուռներամ բազմութեան մէջէն, Ն. Ս. Օծութիւնը բարձրացաւ Պատրիարքարան, ուր Միաբան Հայրերը, աշակերտութիւնը եւ բազմահազար ժողովուրդ կարգով եկան համբուրելու իր Ս. Աջը եւ բարի գալուստ մաղթեցին Սրբազան մեծ հիւրին:

Պետական բարձրագոյն հիւրեր Վեհափառին շուրջ:

Յաջորդ օր, Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 14ին, կէսօրէ առաջ ժամը 10էն 12, Վեհափառ Հայրապետը ընդունեց Ս. Բաղարի կրօնապետները եւ Նորին Վսեմութիւն Կառավարիչը, Ստորկանապետը եւ Բանակի Հրամանատարը:

Նոյն օր, կէսօրէ ետք ժամը 4էն 6, ընդունուեցան քաղաքիա Հիւպատոսները, պետական պաշտօնատարները, դատաւորները, քաղաքի երեսելիները եւ հայ մեծամեծները:

Բոլորի բարի գալուստի խօսքերուն մէջ կ'արտայայտուէր ուրախութիւնը, որով լեցուած էր Ս. Բաղարը, մեծ կրօնապետի պատմական այցելութեամբ:

Ճաշկերոյթի ընթացքին, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը առաջարկեց առաջին բաժակը Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի կենաց, իսկ Ն. Ս. Օծուծիւնը փոխադարձեց շնորհակալութեամբ եւ բաժակ առաջարկեց բոլոր ներկաներուն կենաց առանձնաբար:

Ճաշէն վերջ, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Պատրիարքարանի մեծ դահլիճին մէջ գումարուեցաւ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան Համազգային Յանձնախումբի առաջին նիստը, նախագահութեամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Առաջին Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի:

Ժողովի ատենագրութիւնը հրատարակուած է յաջորդ էջերուն մէջ:

Զորեքշաբթի օր, Հոկտ. 16ին, Ամերիկայէն ժամանած հիւրերը այցելեցին Բեթղեհէմ, Ս. Ծննդեան այրը եւ Տաճարը. Դեթեմանի, Աստուածամօր գերեզմանը եւ ապա, կէսօրէ ետք, մասնակցեցան յատուկ թափօրի մը Ս. Յարութեան Տաճարէն ներս, ուր աղօթեցին Դրիստոսի Զարգարանաց եւ Յարութեան վայրերուն երկրպագելէ ետք:

Հինգշաբթի օր, Հոկտ. 17ին, Ն. Ս. Օծուծիւնը կէսօրուան ճաշի հրաւիրուած էր Ֆրանչիսկեան Միաբանութեան Վանքը: Սուրբ Տեղեաց պահապան Միաբանութեան բոլոր Հայրերը Ն. Ս. Օծուծիւնը ընդունեցին իրենց Մայրավանքի մուտքին եւ առաջնորդեցին նախ մեծ սրահը եւ ապա ճաշարան: Սիրոյ եւ ուրախութեան փոխադարձ արտայայտութիւններէ ետք, Նորին Վեհափառութիւնը նուիրեց արծաթեայ ափսէ մը, քանդակազարդուած հայկական զարդերով եւ Ս. Էջմիածնի Տաճարի նկարով:

Ճաշէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը այցելեց Ֆրանչիսկեան Մատենադարանը եւ ապա հրամեշտ առաւ եւ վերադարձաւ Պատրիարքարան:

Նոյն օրը կէսօրէ ետք, եկեղեցականներու եւ ազգայիններու խումբ մը գացին Ամման եւ այցելեցին նորակառոյց Իզպաշեան-Կիւլպէնկեան Վարժարանը: Բարի գալուստի խօսք արտասանեց Հոգշ. Տ. Շահէ Վրդ., որուն պատասխանեց Պր. Ալեքս Մանուկեան, յայտնելով իր բարձր գնահատանքը եւ զոհունակութիւնը Պատրիարքարանի հովանաւորած կրթական ճիգին համար, որուն շօշափելի արդիւնքն է Ամմանի փառաւոր դպրոցը:

Երեկոյան, Վեհափառ Հայրապետը ընկերակցութեամբ Ամեն. Պատրիարք Սրբազան Հօր եւ Սրբազան Հայրերու, իջաւ Մեռեալ Ծովու եզերքը, ուր իրենց միացան Ամման այցելող հիւրերը եւ հոն տեղի ունեցաւ ճաշկերոյթ մը, ուրախ մթնոլորտի մէջ:

Ուրբաթ առաւօտ, ամսոյս 18ին, պատուական հիւրերը այցելեցին Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարը: Տեսան մաս մը գանձատան թանկագին առարկաներէն եւ ապա ընկերացան Վեհափառ Հայրապետին, Ամեն. Պատրիարք Հօր եւ Միաբանութեան, երբ Ն. Ս. Օծուծիւնը, ժամը 11ին կէսօրէ առաջ, փոխ այցելութեան գնաց Յունաց Պատրիարքարան եւ Ֆրանչիսկեան Միաբանութեան: Վեհափառ Հայրապետին կողմէ խումբ մը Եպիսկոպոսներ այցելեցին նաեւ Լատիններու Պատրիարքարանը, Սսորիններու, Ղպտիններու, Հապէշներու, Անկլիքաններու, Լուտերականներու եւ այլ կրօնապետներու, փոխադարձելու համար բարի գալուստի իրենց այցելութիւնը:

Շաբաթ օր, ամսոյս 19ին, կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին, Վեհափառ Կաթողիկոսը «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց Ս. Յարութեան Տաճար:

Վանքի դուռէն թափօրը կազմուեցաւ մասնակցութեամբ Թարգմանչաց եւ Ժառանգաւորաց աշակերտներու, ուրարակիր դպիրներու, Քահանայ Հայրերու, Վարդապետներու եւ Սրբազան Եպիսկոպոսներու, բոլորն ալ զգեստաւորուած: «Որ զխորհուրդ քո գալստեան» շարականի երգեցողութեամբ թափօրը շարժեցաւ վանքի դուռէն եւ դրօշակազարդուած շուկայէն ուղղուեցաւ դէպի Տաճար, տուններէն նստուած ծաղիկ-

ներու վրայէն եւ ճամբու երկայնքին կեցած խանութպաններու արսկած վարդի ջուրի բուրումին ընդմէջէն:

Վեհափառ Հայրապետը օրհնեց ուխտաւոր եւ բարեպաշտ ժողովուրդը, որ խոնուած էր մինչեւ Տաճարին մուտքը: Ս. Յարութեան Տաճարի դրան առջեւ Սարկաւազները մատուցին խունկը, մինչ Դպիրները սկսան երգել «Հրաշափառ»: Վեհափառ Հայրապետը խնկարկեց Պատանատեղւոյն շուրջ եւ թափօրով առաջնորդուեցաւ Ս. Գերեզման, ուր մտաւ, երկրպագեց եւ կատարեց իր ուխտը: Իրեն հետեւեցաւ եկեղեցական դասը, որ համբուրիչէ ետք Ս. Գերեզմանը, խոնարհեցաւ Վեհափառին առջեւ, համբուրեց Ձեռաց Խաչը կրկնելով «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»:

Սյնուհետեւ Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդուեցաւ Ս. Դրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր նախագահեց «Լոյս Զուարթ»ի արարողութեան:

Ժամերգութենէն ետք Վեհափառ Կաթողիկոսը ելաւ Տեսչարան, հանգչեցաւ եւ թափօրով վերադարձաւ Ս. Յակոբեանց վանքը, դարձեալ ճամբուն երկու կողմերը պատուի կեցած քաղաքիս երեք զխաւոր հայկական Միութիւններու արիւններու երկարածիգ շարքերուն ընդմէջէն:

Կիրակի, 20 Հոկտ. ի կ. ա. Ժամը 8.30ին, նոյն թափօրով Ն. Ս. Օծութիւնը դարձեալ առաջնորդուեցաւ Ս. Յարութեան Տաճար, ուր Ս. Գերեզմանին վրայ մատոյց ուխտի Սուրբ Պատարագը եւ քարոզեց, բազմահազար հաւատացեալներու ներկայութեան: Ն. Ս. Օծութիւնը իր խօսքին սկիզբը յայտնեց թէ այս օրը անմոռանալի պիտի մնայ իր յիշողութեան մէջ, օր մը՝ լի սրբազան ապրումներով: Ապա շնորհակալութիւն յայտնեց Սատուծյ, որ հաճած էր իրականութեան վերածել տարիներու իր բաղձանքը: Յետոյ անդրադառնալով Տաճարէն ներս ընթացք առած նորոգութեան ծաւալուն աշխատանքներուն, կոչ բրաւ Հայ ազգի բոլոր զաւակներուն որ իրենց կարելին ընեն գոյացնելու նորոգութենէն մնզի բաժին ինկած գումարը, այդպէսով համաքրիստոնէական այս կարեւորագոյն Արքայալոյսի նորոգութեան մասնակցած ըլլալու փառքը աւելցնելով մեր աւնունին: Ու իր խօսքի վերջաւորութեան յայտնեց իր երախտագիտական զգացումները Յորդանանեան Կառավարութեան եւ անոր զլուխը գտնուող Հիւսէյն Քազաւորին, որ վերին հսկողն է այս Սուրբ վայրերուն եւ որ ա՛յնքան հոգածութիւն ցոյց է տուած միշտ անոնց պահպանումին ու բարեգարգման համար: Պատարագիչ Վեհափառին կը տպասարկէին Հարաւային Ամերիկայի Կաթող. Պատուիրակ Գերշ. Տ. Բարզէն Եպիսկ. Ապատեան եւ Դալիֆորնիոյ թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Թորգոմ Եպիսկ. Մանուկեան: Պէյրութէն ժամանած Կոմիտասեան երգչախումբը, իր դաշն ու զրաւիչ երգեցողութեամբ, աւելցուց փայլը օրուան փառաշուք հանդիսութեան: Բազմահարիւր հաւատացեալներ մօտեցան Ս. Հաղորդութիւն առնելու Վեհափառին օրհնեալ Աջէն: Ս. Պատարագը եւ քարոզը ծայնասփռուեցաւ երուսաղէմի ռատիոկայանէն: Ս. Պատարագէն ետք, Նորին Սուրբ Օծութիւնը նախագահեց Ս. Գերեզմանին եւ Պատանատեղւոյն շուրջ կատարուած մեծահանդէս թափօրին, եւ կարճ հանգիստէ մը ետք շքերթով վերադարձաւ Մայրավանք:

21 Հոկտեմբերին, Վեհ. Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Ս. Աթոռոյս Ամեն. Պատրիարք Արքագանին եւ Պատ. Միաբանութեան, այցելեց վանուցս կրթական եւ գրական հաստատութիւնները: Ժառանգաւորաց Վարժարանի մուտքէն՝ ուսանողութիւնը «Էջմիածինն ի հօրէ» շարականի երգեցողութեամբ առաջնորդեց Վեհափառը հանդիսասրահ: Հոն եղան բարի զախտեան արտայայտութիւններ Սարկաւազներու եւ Ժառանգաւոր սաներու կողմէ: Վեհափառ Հայրապետը օրհնեց վարժարանի ուսուցչական կազմն ու աշակերտութիւնը եւ տպաւորիչ խրատական մը խօսեցաւ ժառնգ. սաներուն, շեշտելով հոգեւոր այս կրթարանին կատարած եւ կատարելիք յոյժ կենսական դերը մեր եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդի կեանքին մէջ:

Ապա Վեհափառը առաջնորդուեցաւ Ս. Թարգմանչաց երկրորդական Վարժարան : Տեսչութիւն , ուսուցչական կազմ եւ վարժարանի թիւով 325 երկսեռ աշակերտութիւնը ծափողջոյններով ընդունեցին Վեհ. Հիւրը : Դպրոցի սրահին մէջ Վեհափառը օրհնեց աշակերտութիւնը ու մէկական փոքրիկ ոսկի խաչեր տուաւ բոլորին :

Վեհ. Հայրապետը այցելեց նաեւ Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցին , ուր իր ուխտը կատարեց Բրիտտոսի Բանտի մատրան մէջ , Մայրապետանոցը , Կիւլպէնկեան Մատենադարանը , Տպարանը եւ Զեռագրատունը , ամէն տեղ իր գոհունակութիւնը յայտնելով կատարուած աշխատանքներուն համար :

22 Հոկտեմբեր , Երեքշաբթի առաւօտ , Ն. Ս. Օծութիւնը իր շքախումբով մեկնեցաւ Բեթղեմէմ , յուխտ եւ յերկրպագութիւն Բրիտտոսի Ծննդեան Արքայադարձ : Ժամը 1ին , ինքնաշարժերու պատկառելի թափօրը ճամբայ ելաւ Մայրավանքի գոնէն , առաջնորդութեամբ հեծելանաւորդ ոստիկաններու : Ժամրու կէսին , Յունաց Ս. Եղիա վանքի մօտերը , Ն. Ս. Օծութիւնը դիմաւորուեցաւ Բեթղեմէմի եւ շրջակայ զիւղերու քաղաքապետներէն եւ մուխթարներէն . ինչպէս նաեւ Բեթղեմէմ քանակ երեսելի ազգայիններէ : Օդը ցուրտ էր . աշնան խոնաւ քամի մը կար դուրսը , Ծննդեան առաւօտները յիշեցնող : Ժամը 9.30ին թափօրը հասաւ Ս. Ծննդեան վանուց մեծ հրապարակը , ուր Վեհափառը ընդունուեցաւ զինուորական պատիւներով : Բեթղեմէմի Կառավարիչն ու Ոստիկանապետը եւ օտար յարանուանութեանց հոգեւորական ներկայացուցիչները բարի գալուստ մաղթեցին մեծ հիւրին : Միաբանութիւնն ու աշակերտութիւնը արդէն զգեստաւորեալ՝ «կորհուրդ մեծ» շարականի երգեցողութեամբ առաջնորդեցին Վեհափառ Հայրապետը Ս. Ծննդեան Տաճար , Ժողովուրդի բազմութեան ընդմէջէն եւ մօրթուած ոխարներու արեան վրայէն : Անսահման էր հրճուանքն ու խանդավառութիւնը ներկաներուն , ծնունդ՝ Վեհին օրհնաբեր ներկայութենէն զատ Ծննդեան շարականներուն առթած սրտազրաւ ալ ապրումներով : Նորին Ս. Օծութիւնը Փրկչի Ծննդեան տեղւոյն վրայ երկրպագելէ եւ իր ուխտը կատարելէ ետք , հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Ս. Այլին մէջ : Պատարագիչն էր Դաւիթորնիոյ թեմի Առաջնորդ Դերշ. Տ. Թորգոմ Եպս. Մանուկեան : Արարողութեանց աւարտին , Վեհափառ Հայրապետը , Ս. Պատրիարք Հայրը եւ Միաբանութեան անդամներն ու Ս. Սթոռոյ հիւրերը թէյստեղանի հրաւիրուած էին Բեթղեմէմի Քաղաքապետութեան կողմէ : Ն. Վսեմ. Քաղաքապետը բարի գալուստեան ջերմ արտայայտութիւններով ողջունեց Վեհափառ Հայրապետը , որ փոխադարձ շնորհակալութիւններ արտայայտելէ ետք յայտնեց իր մեծ գոհունակութիւնը այս առիթով եւ բարգաւաճում մաղթեց Բրիտտոսի Ծննդեան այս համաւտ զիւղաքաղաքին :

Կէսօրէ ետք ժամը 2ին , նոյն հանդիսական գնացքով թափօրը վերադարձաւ Երուսաղէմ :

Հոկտեմբեր 23ին , Զորեքշաբթի օր , Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց այցելեց Նորին Վեհափառութիւն Հիւսէյն Ա. Թագաւորին Ամմանի մէջ :

Ն. Ս. Օծութիւնը ճամբայ ելաւ Երուսաղէմէն առաւօտեան ժամը 10ին , ընկերակցութեամբ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Պատրիարք Հօր , Դերշ. Տ. Տ. Հայրիկ , Սիոն , Սուրէն , Հայկազուն եւ Սերովլէ Արքեպիսկոպոսներու , Դերշ. Տ. Տ. Դերենիկ , Բարգէն եւ Թորգոմ Եպիսկոպոսներու , Հոգշ. Տ. Տ. Յակոբ , Շահէ , Կիւրեղ եւ Արսէն վարդապետներու եւ արտասահմանի ու Յորդանանի ազգայիններու մեծ շքախումբի մը :

Վեհափառ Հայրապետը եւ իր շքախումբը ներկայացան Հաշիմական Պալատ ժամը 12.30ին եւ ընդունուեցան Վեհափառ Թագաւորէն , որ այս առիթւ զգեցած էր իր զինուորական մեծապաշտօն հագուստը :

«Մենք ուրախ ենք իմանալով որ հաճելի եղած են Ձեր այստեղ անցուցած օրերը. Ս. Տեղերը, որոնց պաշտպանութիւնը Աստուած յանձնած է մեզի, բաց են բոլոր Աստուծոյ անունը դաւանողներուն առջեւ եւ մենք պատուուած կը զգանք երբ Ձերդ Սրբութեան նման Բարձրապատիւ եւ պատկառելի անձեր այցի կուգան Սրբապայրերուն»:

Վեհափառ Քաղաւորը այս առթիւ Ն. Ս. Օծութեան կուրծքը զարդարեց Սաղին կարգի Սրժանեաց շքանշանով եւ յանձնեց Քաղաւորական գնահատանքի զիւրը:

Բոլոր ներկաներու ծափերուն մէջ, Նորին Ս. Օծութիւնը բացազանչեց «Կեցցէ Հիւսէյն Քաղաւորը» եւ սիրալիր խօսքերու կարճ փոխանակումէ ետք, ներկաները հրաժեշտ առին Վեհափառ Քաղաւորէն:

Նորին Վեհափառութիւնը հաճեցաւ դուրս գալ պալատէն եւ Նորին Ս. Օծութեան հետ կենալ սանդուխներու առջեւ, շքախումբին հետ նկարուելու համար, եւ դարձեալ հրաժեշտ առնելու ծափողջոյններու խանդավառութեանը մէջ:

Վեհափառ Հայրապետ եւ Ն. Վ. Քաղաւորը եւ Ամեն. Ս. Պատրիարքը պատշաճ շքանշանի յանձնումէն ետք:

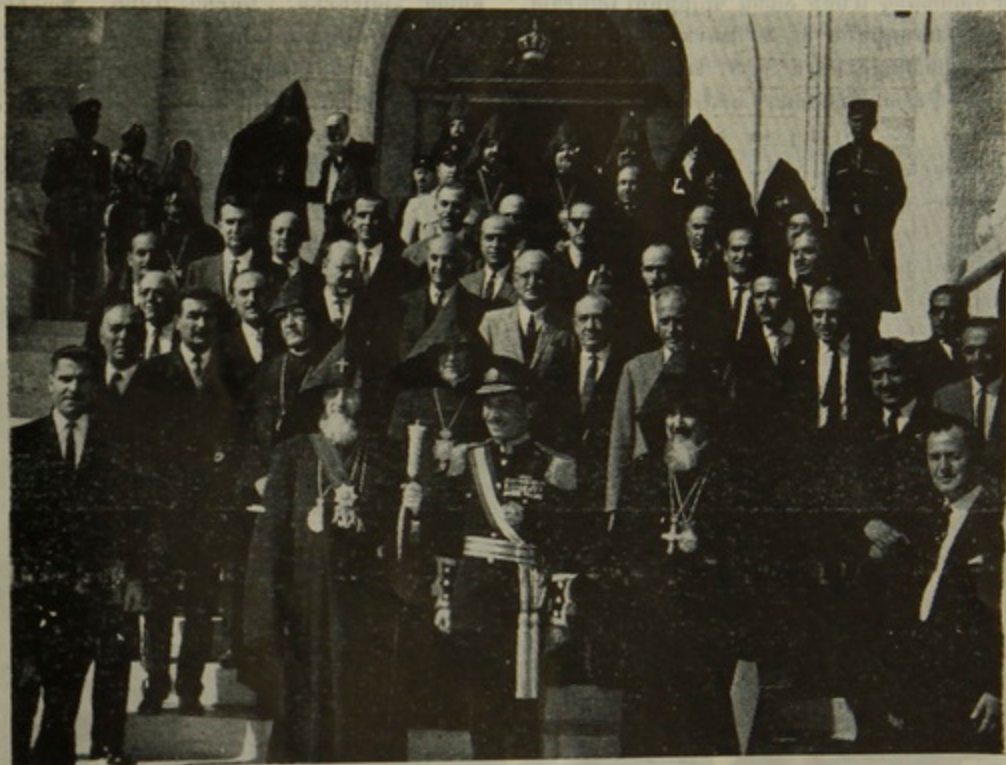
Նոյն կէսօրին, Ամեն. Ս. Պատրիարքը Հայրը ճաշկերոյթ տուաւ շքախումբի բոլոր անդամներուն, էլ-Օրտոն պանդոկին մէջ:

Իսկ զիշերը, Ժամը ճին, Ամմանի Ֆիլատելֆիա պանդոկին մէջ, Ամմանի Ազգային Մարզական Միութեան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ մեծ ճաշկերոյթ մը, ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որուն մասնակցեցան հիւրերը եւ Ամմանի ընտրանի հայութիւնը:

Ն. Վեհափառութիւնը այցելեց նաեւ Ս. քաղաքի այլ կարեւոր սրբապայրեր: 25 Հոկտ. Ուրբաթ երեկոյեան Ս. Պատրիարք Հօր եւ Միաբան Հայրերու ընկերակցութեամբ, շրջեցաւ Ս. Յարութեան Տաճարի բոլոր մասերը, մեծապէս հետաքրքրուելով ձեռնարկուած մեծածախս եւ մեծածաւալ նորոգութեան գործերով: Ընդունուեցաւ Տաճարի Լա-

տիկնաց եւ Յունաց Տեսուչներէն: Ուրիշ օր մը այցելեց Հարամ-Շէրիֆ (Սողոմոնի Տաճար): Մզկիթի Շէյխը, սիրալիր ողջունումէ մը ետք, պատգուց Կնհ. Հայրապետը պատմական այդ վայրի բոլոր մասերը: Կնհափառը այցելեց նաեւ, Սրբազաններու եւ Հոգեշնորհ Հայրերու ընկերակցութեամբ, Համբարձման Սրբափայլն ու Գեթսեմանիի Ս. Լկատուածածնայ գերեզմանի եկեղեցին, անոնց մէջ կատարելով իր ուխտը:

Շարաթ, Նոյեմբերի 2ը, մեկնումի օրն էր Վեհափառ Հայրապետին: Կէսօրին, ճակատակ ցուրտ օդին եւ պարբերաբար տեղացող անձրեւին, բազմութիւնը սկսած էր խռնուիլ վանքի առաջ դրան դիմացի հրապարակին վրայ: Ապա անոնց կողքին տեղ գրաւել եկաւ երկարածիզ շարանը Ս. Թարգմանչաց վարժարանի աշակերտութեան: Եւ երբ ժամը 1ին Վեհափառը երեւցաւ վանքի առաջ մուտքին, ժողովուրդը սկսաւ որոտ-ընդոտ ծափահարութեան: Վեհափառը իր վերջին օրհնութիւնը տալէ ետք մտաւ ինքնաշարժը, ընկերակցութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր: Սրբազաններ ու Միաբան Հայրեր

Նորին վեհափառություն Հիսեյն Թագաւոր, Ն. Ս. Օժուրին Տ. Տ. Վազգէն
Կարոյիկաւ, Ամեն. Տ. Եղիշէ Սրբազան Պատրիարք եւ պալատ ներկայացող
պատուիրակութիւնը՝ Պատմանի պալատին առջեւ:

տեղաւորութեան ինքնաշարժերու մէջ ու թափօրը շարժեցաւ դէպի Կալանտիայի օդակայան, աշակերտութեան «երթաք բարով, Վեհափառ» սրտագեղ արտայայտութիւններուն ընդմէջէն։ Ժողովուրդը ջրուեցաւ վանքի դռնէն, բաժանումին առթած տրոտամ տպաւորութեան ներքեւ, համբելէ ետք իրեն շատ սիրելի Հովուապետը, 20 օրեր անոր տպաւորութեան ներքեւ, համբելէ ետք իսկ ազգայիններէն ոմանք ընկերացան Վեհի թափօրին մինչեւ օդակայան։ Ժամը 1.30ին, Վեհ. Հայրապետը իր հետեւորդներով (Հայկազուն Արքեպս., Կառազանակիր Արսէն Վրդ. եւ ձարտարապետ Միքայէլ Մազմանեան) բարձրացաւ օդանաւ։ Յուզիչ էր պահը երբ Վեհափառը օդանաւի սանդուխին գլուխը ետ դառնալով՝ իր հուսկ օրհնութիւնը կուտար իրեն ուղեւոր ժողովոյ ներկաներուն։ Երկու ժամեր ետք օդանաւը կը հասցնէր Նորին Սուրբ Օծութիւնը եզիպտոսի մայրաքաղաք։